

Getuigenissen van de beeldenstorm in Pieterskerk

Ze dateren uit de vijftiende eeuw en getuigen van een belangrijke gebeurtenis in de vaderlandse geschiedenis. Ze zijn bij toeval ontdekt en zo uniek dat er anno 2004 een boekwerkje aan is gewijd en een reconstructie van is gemaakt. De delen van de brokaatimitaties die 160 jaar geleden voor het eerst onder het witkalk op de koorzuilen van de Leidse Pieterskerk vandaan kwamen, zijn de enige bewaard gebleven resten van een techniek, waarmee geweven brokaten stoffen werden nagebootst op steen. In ongeschonden staat vormen deze zogenaamde 'geperste brokaten' de kleurrijke eredoeken achter de twaalf apostelbeelden die de zuilen voor de reformatie sierden. In ongeschonden staat getuigen ze van

de Beeldenstorm van 1566, zijn ze onderwerp van een speciale uitgave van de Stichting Pieterskerk en dienden ze als voorbeeld voor een reconstructie op ware grootte van een deel van één van de oorspronkelijke eredoeken. Staatssecretaris Van der Laan van cultuur onthulde die reconstructie gistermiddag op de zuil bij de mummie die in de volksmond Kees Kist wordt genoemd. Dat deed ze nadat ze van burgemeester Henri Lenferink, voorzitter van de Stichting Pieterskerk, het eerste exemplaar had gekregen van het boek 'Eredoeken in geperst brokaat'. De reconstructie is gemaakt door studenten van de opleiding tot restaurator en onderzoeker van historische binnen-

ruimten bij de Stichting Restauratie Atelier Limburg, die de resten van de zuilverkeringen negen jaar geleden ook al restaureerden en conserveerden. Het boek kwam tot stand onder verantwoordelijkheid van onder anderen prof. dr. Willemin Fock, hoogleraar in de geschiedenis van de kunstnijverheid aan de Leidse universiteit. In de uitgave verhalen zij en andere wetenschappers en deskundigen over oorsprong, productie en toepassing van het geperst brokaat. Daarbij gaat het om een techniek die het in de vijftiende eeuw mogelijk maakte om tegen relatief geringe kosten het zeer dure echte brokaat – oftewel het zijdeweefsel versierd met goud- en zilverdraad – te imiteren. In het boek wordt 'geperst brokaat' omschreven als: 'Versiering in verheven reliëf, meestal gerealiseerd met tinfoolie, verkregen door afvormen (met behulp van een mal), waarna de afdruk op een beeld, paneel of muur kan worden aangebracht ter imitatie van verschillende stoffen met geweven goud- of zilverwerk.' Deze textielimitaties werden in de vijftiende eeuw aangebracht achter de apostelbeelden in het koor van de destijds katholieke Pieterskerk. Als een goedkope en duurzamer nabootsing van een brokaten 'eredoek', dat achter heilige of hooggeplaatste personen werd gehangen om de aandacht op ze te vestigen of eer te bewijzen. De decoraties in de Pieterskerk zagen eruit als 'brokatenstoffen met prachtige patronen', waren 'vergulde en kleurrijke beschilderd', en vormden een kleine honderd jaar 'de schitterende achtergrond' voor de twaalf apostelen. Tot die van hun voetstuk werden gestoten tijdens de beeldenstorm en de decoraties op de zuilen werden bedekt met een laag witkalk, die nadien geregeld werd 'ververst'. Pas drie eeuwen later kwamen de versieringen weer aan het licht en vlak na de

Het koor van de Pieterskerk met op de zuilen de vervaagde brokaatimitaties: eeuwenoude en unieke decoraties. Illustratie uit het boek 'Eredoeken in geperst brokaat'

Tweede Wereldoorlog en in 1995 zijn de resten gerestaureerd. De versieringen kunnen en mogen niet in oude luister en oude kleurenpracht worden hersteld (omdat niet duidelijk is hoe geperst brokaat er precies uitzag en omdat het authentieke materiaal niet mag

worden aangetast), maar de vervaagde resten geven eigenlijk een veel betere getuigenis van belangrijke gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis: de reformatie, de navolgende beeldenstorm en de poging die actie 'wit' te wassen.

Paul de Tombe

De Blauwe Steen, die al 700 jaar in de Breesbraat ligt, is het symbolische middelpunt van de stad.

Onder redactie van
Timoteus Waarsenburg en Eric-Jan Berendsen
TELEFOON 0 71 - 53 56 424